

O L A M O D E S T I A E F I C I E N T

- Per què ens ho has hagut de fer, això?

Reganyós, indignat - i tot per dissimular les llàgrimes - un amic de Jaume Gras, un dels seus innumbrables amics, d'aquells cercles d'advocats de metges, d'escriptors, d'artistes, d'antics funcionaris de la Generalitat, de músics, què sé jo, perquè Jaume Gras concorria a totes les penyes que feien - fan - alguna cosa més que parlar, i era estimat de tots els qui havien endevinat sota la seva modèstia, sota el seu bon seny i la seva ironia benèvola, tota la vàlua d'aquell home que a l'avís mortuori només duia, sota el nom, la seva professió d'advocat, indignat davant aquella forma inert que era, ja per sempre, l'amic estimat, l'imprecava així. Sí, per què ens ho havia de fer, això de deixar-nos abruptament, cansat de lluitar unes hores, uns brevíssims dies, contra l'angina de pit que li llevava les forces i els sentits? Sabiem la sobtada malaltia, la fi inevitable - tot i que un veritable equip de metges amics seus es rellevava per no deixar-lo sol, per a ajudar-lo a defensar-se contra la mort que el rondava - i, quan el vèiem per darrera vegada, en el llit familiar, recobrada la serenitat del rostre que havia estat deformat pels sofriments, no podíem acceptar-ho. Cap diari no ha dut ni una nota necrològica - tot i que, a l'enterrament, assistien vells amics de Jaume Gras, periodistes encara en actiu - però la notícia que anava arribant lentament als companys del mort, desvetllava en tots el mateix reflexe d'incredulitat primer, de revolta després.

A l'enterrament assistien homes de teatre - empresaris, directors, actors del teatre català - junt amb alguns dels autors d'avui. I era just i obligat, i hauria calgut encara l'assistència de tots els actors i de tots els directors i de tots els autors en actiu del nostre teatre. Perquè Jaume Gras i Vila, aquell advocat de 62 anys que havia mort, era també Feliu Aleu, l'autor de "La vida d'un home"; sens dubte i de comú consentiment, una de les millors obres estrenades en els darrers quinze anys al Teatre Romea, i autor també d'"El Casinet dels Morts", de "Les golfes", d'altres obres que sens dubte tenia escrites i que, modestament, negava, el traductor al català de Marivaux, de Molière, d'Anatole France, de Montherlant, - el "Port-Royal" d'aquest darrer feia l'objecte d'una lectura pública al Palau de la Música Catalana, en una de les sessions finals de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona, un parell de setmanes abans de l'"Antígona" d'Anouilh, que no podia ésser representada quan el seu dramàtic enfrontament entre Antígona i Creon podia tenir tot el seu ressò actual. Jaume Gras era també Bernat Vernet, o el qui signava "12345" aquell arplec intel·ligentíssim de "Vuits i Nous" que surt a cada número d'"El Pont". S'amagava darrera pseudònims variats, no pas per no donar la cara, sinó per modèstia, perquè deia que aquells pseudònims podien servir per a d'altres escriptors que fessin igual o millor que ell aquella mateixa feina. La mateixa "Vida d'un home" era presentada gairebé anònimament, com una obra "comercial" i segurament la seva estrena - i recordo l'entusiasme amb què la comentava i aplaudia Carles Riba - ha estat l'única en el teatre català en

què l'autor no sortia a l'escenari a saludar - no ja a fer un discursset, lamentable costum - després de la representació. Fora dels seus amics, el públic no el coneixia, i aquell Jaume Gras i Vila de l'anuncia mortuari no haurà desvetllat cap ressò entre els qui aplaudien "La vida d'un home".

Però els seus amics el coneixien. Sabien que havia estat un dels homes que s'havia esforçat, en els anys de la República, a donar una organització, una eficiència i una dignitat a la Policia de la Generalitat - ell ~~an~~ fou oficial llettrat de la Comissaria General d'Ordre Públic i es mantingué fidel a la seva tasca durant la guerra. Sabien que li havia calgut sofrir els afronts dels caragirats i dels que havien volgut sempre - i encara avui volen - guanyar sempre. Fou expulsat de l'Ateneu i després hom li demanà que hi tornés, sense que ell volgués tornar a la vella casa on tants amics havia tingut. Havia col.laborat modestament i sense escarafalls a moltes accions col.lectives, havia suscitat moltes empreses, havia encoratjat els que començaven, havia estat un guia segur. Un dels textos més importants que van sortir de la seva ploma haurà fet honor a la seva clarividència i al seu patriotisme - i és encara inèdit. Si hagués pogut publicar-se amb tots els honors, estiguem-ne segurs, també hauria estat anònimament, o amb un altre d'aquells pseudònims que servien per a tothom - que haurien pogut servir per a tothom si tothom hagués tingut la dignitat literària i política, la conseqüència esforçada, la intel.ligència clarivident, el sentit de la frase que puny i de l'humor autèntic que tenia Jaume Gras i Vila.

Quan va estrenar-se "Bala perduda", que ha estat potser l'èxit més durador del teatre català modern, Lluís Elias, que tenia una idea bastant clara de les seves possibilitats i del seu talent, tingué el coratge de rebaixar, en una intervui a "La Vanguardia", els mèrits de la seva obra - d'aquella obra que batia tots els rècords de recaptació i de durada a les taules. I aprofitava l'ocasió per ponderar la qualitat dramàtica de "La vida d'un home", l'obra d'un amic seu que esperava tanta per a ésser estrenada. Lluís Elias se'n va anar uns anys abans que aquell amic seu que ell estimava i admirava tant. Però pogué presenciar, de dalt de tot del galliner del Romea, al costat de Jaume Gras, l'èxit de l'estrena d'aquella primera obra del desconegut Feliu Aleu que el públic reclamava inútilment a les taules.

D'altres amics van enorgullir-se d'aquell èxit i el van compartir de cor, com avui comparteixen de cor el dol que a tots els aclapara. Es molt trist haver de fer, cada dos o tres mesos, l'elogi d'un amic desaparegut. Es molt trist haver d'anotar aquestes baixes. La modèstia eficient - efficientíssima - de Jaume Gras, la seva intel.ligència, la seva bondat, el seu patriotisme ens faran tanta falta!

- Per què ens ho has hagut de fer, això?

Adreçada al mort, és a la Mort, al destí, al nostre destí col.lectiu, vorejat de tombes, que dirigim, cada vegada, aquesta pregunta. Desaparegut l'Home, resta l'Obra. Hauríem de saber-la recollir, aprofitar-la, fer-nos-en dignes. Adéu, amic de cada dia!

Rafael Tasis.